

vidékeken elszorra létező ősi, ó- és középkori műregiségeket ásátások, adományozás, esetleg vétel útján összegyűjteni, a történelmi értékek romokat kellő felügyelet által a végpusztulástól megóvni; végre a hazai történettudomány és archaologia művelése és megkedvelése iránt minél szélesebb körű érdeklődést ébresztani; a természetrajzi, művészeti, irodalmi és ipartudományokat a maga nemében fejleszteni, jobb léte, gyorsabb haladást eszközölni mindenkinek, de nemzetünk fennmaradását is biztosítani!

Muzeum az, melyben egy nemzet kincsét a történelmi mozaik és biztonságért letéteményezve őrzi; a szellemi súly és jelenték alapja pedig bizonyos fokú anyagi jólét, a tudomány, a művészet, a társadalmi műveltség, a saját forrás, saját gyökerein nyugvó, tehát saját életű, következőleg amazokból buzdó, fejlődő, gyarapodó nemzeti irodalom s ezáltal kifejtett, tisztított, meghatározott s biztos alapokkal bíró hazai nyelvnek gyűlhelye, főszékhelye.

Muzeum azon gyűjtemény, melynek szükségét any nyira érezzük, melynek körébe vonulnak a hazai tudományi tanulni, jegyzeteket szerezeni, írással munkálkodni, leírni lefolyt nemzeti életünk, régi történeteink örökbecsű maradványát — összeszerelni a jobb s jobb könyveket, kéziratokat, a tudomány emez égő szövegeit, hol a hazai muzsáknak fogunk megszűnés nélkül áldozni, hol nyelvtünk tökéletesítésén, ősapáink nyelvén imádkozva, a hazai történetek és természet-tudományok művelésén, népszerű alakban terjesztésén és gyarapításán fognak a hivatottak munkálkodhatni.

Az, honnan a világgóság a közönségre, a házára, s viszont a közönség kebelében élő nagyobb elmékre kiárad. Muzeum az, mely mintegy végső lépcsőzetű teendő a nemzet értelmi fejlődése láncaolatának, zárkövet gyarapodó tudományossága új istenházának.

Lenni kell egy ilyen intézetnek, hogy abból az eszméknél, a tudomány és közvilágosságulának terjesztői és munkálkodói meghonosíthassuk.

S kívánt pedig nekünk szükséges — mert valljuk meg őszintén, hogy habár magyarul beszélünk is, távol áll még az attól, hogy magyarul van az, szükséges hivatni kifejtése és megállapítása, irodalmunk gazdagítására, alapos, komoly és gyakorlati irányú tudományosság meghonosítása, általában a szellemi fejlettség mentől emelkedettebb és egyetemesebb tétele, mindenek felett pedig a hazai történeti és természet-tudományoknál előhaladásunk az: mi felülről elismerést, szavainknak meghallgatását, a társnépektől becslést, jogigényeinknek méltatását eszközöli. Amde ezt mind csak egy központosított s lehetőleg bő, sőt teljes intézet, vagy is muzeum nélkül el nem érhető sohasem!

De ha a muzeum megalakul, lesz, a teletészes ifju, a lelkes, a tanár, szóval az irodalommal foglalkozó, a tudomány és művészet valamennyi barátja és művelője lelend magának forrást, az iparos szintén talál oly tárgyat mintát, melyet utánozhat javíthat, a munkások házausaiknál célszerűbben dolgozhat; a művész vagy annak kedvelője láthat oly képeket, melyeket csak álomában vagy hallás után képzel; a tanárnak könnyebb lesz tanítása, mert természetben mutathatja tanítványainak azt, mit nagy nehezen kell azokkal különben megértetnie; az orvos, lelkész s mások találnak eleget, hogy ismereteiket gyarapítsák, eszközeiket, mely által tehetéseiket kifejthessék, tért, hol magukat kitüntessék.

Sőt még arra is kihat a muzeum haszna, ki csak

nyugodni, jó anyám, én oly kimorúlt vagyok. Jó éjszakát! Jó éjszakát!

Lassan emelkedik a nap látörünkön a tenger ködéből, mintha a nyugalomtól nehezen válna meg, melyet a nagy világ — egyetem pálya-körén élvezni látszik. De hisz a nap sohasem mozdul, szegény kis földünk fut szüntelen körül, míg a tűzisten a magasból e világot melegíti.

Egy gondola suhan a másik után, a lagunák népesülve élénkülnek általuk; a chiojai halászkötés és a többi szigetnek lakói áruikkal ugymint halak, üvegümmek, élelmiszerek, zöldség, gyümölcsesek stb. stb. a nagy Velencét egy vagy több napra is ellátván, maguk szükségüket egyszersmind fedezik. Itt is ott is egy-egy vidám dal hangzik; halászfajak, leányok, virgonc lazaronik tréfáin való nevetések által élénkítik a sötét pompájával, nap által megvilágított világvárost és a tengert.

„Jó kedves leányka! a tengeren Oly édesen játszik a szerelem. A gondola vár rád, hí ífjad evés, Te belépsz és mosolygós s viszont emez. Léngoló keblére téged ölel, A gondola uszik, repül a teher. . . .”

E dal hangzik egy halászbarkáról, mely közönséges csónak nagyságával bír; három egynél kevesebben annak belsejében: ifju olasz pórlány és egy öreg halász társaságában. Az evező csapása által, melyet az öreg kezel, a nagy lagunák és így kis idő múlva a St. Mark tereire értek, hol kiszállva, csendes léptekkel haladtak az egyház felé.

A leány fájának sötét olajzsinórja a legszabályosabb szed arccal és hajlékony középnagyságú terméttel, a chiojai halász nő jelmezeiben, melynek fűs bájja a kis szigletre hosszú fehér kendőből áll, mely a fején hátra hull, míg elől a homokkal egy irányban s a sötét haját fedezve, megvilágítja a sötét arcot. Kis rövid szoknya élénk színben, sötét kis vállfüző, hófehér, rövid ujju ing és csattos, kivágott, magas sarkú cipő a kicsiny lábakon.

(Folytatás köv.)

puszta időtöltésből megy oda szemlélni a kiállított tárgyakat, mert ott láthatja azon állatokat, melyeknek csak hírét hallotta, gyönyörködhetik a tarkaból, különb meg különbféle madarak, lepkek és rovarakban; találhatja szép atyja, anya vagy rokonai, ismerősei becses tárgyait, kézirat ereiklye gyánant őrize. S még öröm könyveket is hallhat azok felett, kik kedves emléket véstek be szívébe.

Haza menve, honn elmondhatja megelégedten, hogy ma újra láttam valamit, mi ismeretemet gazdagítja. Elbeszéli: hogy láttam a kőfalapácsokat, hamurákat, római téglák és épületeköveket. Tatárzabolát 1660-ból. Kis Ernő dicseő tábornok dísznyergét és nyeregtakaróját 1848-ból. Barscsy Ákos fejedelem óráját 1650-ből. Bocskay István fejedelem óráját 1606-ból. Apaffy Mihály nagy billikimát 1690-ből. Macskási tábornok selyem abroszát 1702-ből. Basa Tamás elnöki támszéket és könyvtárványát 1642-ből. Vass kancellár keresztpárnáját 1790-ből. Tiliér őrnagy legyezőjét, báli cipőjét és tekercsnek való hajféssűjét 1723-ból. Gróf Ferráthy kihalt család pecsétnyomóját 1668-ból. A Szt. Katalonán lelt 6 arany gyűrűt és ezüst övet 1660-ból. A kézi-vásárhelyi református volt templom faparselyét 1630-ból. A nagy-szebeni takács céh kelyhéit 1744-ből. Abdul Medzsid házi asztalát mint 10,000 darabból összerakva török betűkkel. Barabás Mari menyasszonyi arany főkötőjét 1660-ból. Gr. Apor István tálat. B. Kemény J. fejd. ivóporház 1660-ból. Az olasz-magyar legio pecsétnyomóját. Kiss Sándor és Makray László honvédezedesek érdemjelét. A páli saucrit budhaista bibliát palifot-fára írva. Mandschuh képeket cserepeken, mándschuh théat, füstölőt és kalapot. Cimeres család néveveleket. Ós állatok koponyáját, kardokat, pácéldingeket és vas sisakot. Bronz celtákat (fejzékét) mindenféle pénzeket, melyek csak léteztek s egyéb más tárgyakat, melyeket magammal akartam hozni s kiállítani, de nehezséget találtam az utba, hogy szállítás közben elromolhatnának, eltörhetnének. Így más alkalomra napoltam el, midőn szerencsés lehetek azokat szakértelemmel is a közszemlére kiállítani átbecsátani.

Meg kell itt említenem, hogy egy jeles író mit mondott egy olyan helyről, hol muzeum létezik, mely így szól:

„Az ismeret, a tudomány azon hatalmas kincs, melynek birtoka legtöbb esetben pótolja azon anyagi javakat, melyeket a gondviselés stük kezekkel mért ki s mi állíthatjuk, hogy ismertünk, de kincsünk is van, mert birunk muzeummal.

Igazat mondott azon író, mert a szellemi erő minden körülmények közt hatalmasabb tényező az anyaginnál, mondhatnám, ez csak szolgálja lehetne annak. S épen ezért aki nemzete szellemi erejét gyarapítja, arról biztos elmondhatni, hogy a nemzet élet szervezete is ismeri, fejlődésének, erősítésének utat nyit, hogy a dolog útjére támaszkodjon.

Egyébiránt kinek értelem, jóakarát és nemes szív juta osztályrésztül, nem kell annak a muzeum ügyét értelmezniük, megérthette azt e röviden fejtt beszédből, hogy mi annak célja, iránya és megértette, mily fontosságot tulajdonítanak annak elismert tudásának.

E muzeum megalakulása vagy legalább alapjának formaszere letéte a legközelebbi idők, talán épen a közelebbi napok feladata leend. Igen, mert nemes alapítója Cserey Jánosné ő nagysága, már most egyenesen a megyei bizottmány gyűlése elő hozta, kezébe tette s így ezen bizottmány bölcs belátásától fog függni, hogy hol és mímódon helyezessék el e nemzeti vagyont, mely az összes székkelység tulajdonává válik, kincsét képezi egy nemzetnek.

S midőn e szülemőben levő nemzeti intézet ezen muzeum anyai javadalommal kínálkozik: nemde minden rendű és állásu hazafinak kötelessége létrehozásában minden mások felett előlenni, mellette szólni, érette tenni és fáradságot nem kímélni, hogy magának, egykor pedig utódjainak, a társadalomnak, nemzetének javát biztosíthassa?

Ilyen jótéren gondolat fogta el már is e környék igen tisztelt értelemesbjeit, kik e cél előadásában támaszt nyújtottak kedves adományaikkal, hozzájárultak még távolról is nemes keblű érzetűkkel s közötök Kossuth Lajos magyar kormányzóknak, nagy hazánkfia s nemzetünk atyja is ezen adománnyal, melyet szerencsés lehettem Pesten, Cegléden a honvéd-menház javára és itt is közszemlére kiállíthatni. E tárgy az 1848/49-iki katonai érdemrend nagy keresztjének azon csillagjelvénye, melyet Bem tábornok Nagy-Szeben bevételé alkalomból kapott és holtáiglan viselt. Azon Bem tábornoké, kit mindenki kedélyesen „Bem apónak” nevezet.

De hát ki volt az a Bem apó? Egy töröl metzett lengyel; harcok viharában edzett férfi; a lengyel szabadság koszorú hőse, kinek legkedvesebb zónéjét az gyúk bömbölése képezte; szigorú, becsületes ember tetőtől talpig; Erdély diadalmas bajnoka.

Született 1795-ben Tarnóban. Merész szíve a katonai pálya felé vonzódnak, már 15 éves korában varsói hadapród lett; onnan kijöve, a lovas tüzérséghez állott, hová mozgékony szelleme leginkább vonzta. Csakhamar átlátta tehetségét, tevékenységét, századosi rangra és egyuttal a tüzérszkolában tanársági minőségre emeltetett.

Mindamellet lengyelhez illő szabad érzelmei nyomán csakhamar magára vonta ezért Constantin orosz nagyherceg haragját, ki őt földi törvénszék elé állította és anélkül, hogy hogy hona törvényeit vagy szolgálati kötelességét megsértette volna, börtönre ítéltetett, bezárattott.

De mintha a sors is belátta volna ártatlanságát kedvezett neki Sándor cár halálával, mi a varsói lázadást elősegíté; Bemnek oka lévén elbocsátását kérni, mely csakugyan meg is adatott; elhagyá állását s Lembergbe sietett hona bilincseit szóttörni.

Bem legott Lengyelországban parancsnoká tétetett a tüzérséghez; diadál nyert, övé lett a győzelem babéra, mert az osztrouenki csatában 80 ágyuval előrehaladva, visszanyomá az oroszokat s a Narev folyó tulpartjára szorítá.

Ezután Bem ezredessé, majd tábornokká lett; Varsót védte.

Sokáig nem tartott ezen dicsősége, mert a szomorú napok bekövetkeztek. Nem várt árulás után leveretett Lengyelországra.

Bem ekkor Franciaországba vándorolt, de hona sorsának elgondolása s vezéreltetett harcias szenvedélye sohasem hagyá őt nyugodni. Visszatért tehát Lembergbe s küzdött mint főparancsnok Bécsben, hol hét golyó által megsebesült lektűt addig, míg Bécs városi tanácsa a forradalomtól kapitulált.

Ekkor Bem magyar utólevél, álnév és ruhában Kossuth Lajos kormányzóhoz sietett Pozsonyba oly eszmével, hogy Erdélyt visszafoglalni igyekezék.

Kossuth őt Debrecenbe küldé tehát oly utasítással, hogy az ujnec honvéd-csapatokat előbb rendezze, terve kivitelére pedig használja.

Ugy is történt s mint tudjuk, akkor már Erdély el volt vesztve, mert Puchner serege tömegesen fölkelte, a székkelységet szétverte. Itt azonban a derék Cec alezredes csakhamar összeszedte a hadtestek romjait s megvédte a magyar határt.

Bemnek ez tudomásra esvén, azt mondá katonáinak: „Erdély nem veszett el, Rajta fiuk!”

Hosszas nem akarok lenni, hisz erőim napokig lehetne beszélni; tudják azok, kik résztvettek a forradalom napjaiban jobban, mint mi, kik csak elbeszélni hallottuk, a könyvekből olvastuk. De nem hagyhatom azonban azt el, mit céllal títtem ki magamnak; hogy Bem apó miként és hogy kapta ezen érdemjelt a székkelység tevékenységével, miert is az igen tisztelt közönség becses figyelmét még egy kissé igénybe venni bátorodom, meghallgatást kérem.

A piskii hídí fényes diadal, ahol Bem a császáriak teljes ereje fölött aratot győzelmet, döntött Erdély sorsa fölött.

Bemnek terve mindenkép oda irányult, hogy N-Szeben bevehesse. Székkelygére megérkeztek a székkely csapatok is, mi tagadhatlan nagy nyereség volt, mert ugy szerette őket, mint fiait, azoknak is nevezte őket s Szeben felé sietett, hol több apróbb csatákat vívott.

Időközben híre jött, hogy Urbán ismét betört Bukovinából a borgói aszoromnál, mire Bem székkely fiaival csakhamar fölkerekedett s ott termelt a szoromnál.

Bem innen Medgyesre vonult, majd Segesvárra sietett harói ellökésértelmet tenni és rendezni.

Puchnernek az volt célja, hogy bekerítse Bem seregét Segesvárt.

Bem azonban kikértülte már őt, mivel éjnek idején hadával Szeben felé indult, s mig Puchner Segesvárra ért, a magyar, vagyis a székkelyg már Szeben alatt állt s megkezdék az ostromot.

A székkelység szoromnyal támadta meg N-Szeben bástyáit, szoromnyal verte ki a sáncból a hírneves orosz katonákat, elvette ágyut, el löszereit és fegyvereit.

Mig a székkelyk ily vitézlű viték, Bethlen Gergely s Máriásy zászlóaljai szintén hatalmasan küzdöttek.

A negyedik roham végre teljesen megtörte az oroszokat, kik sietve parkodtak ezután odahagyni a várost, mert márc. 11 én éjjeli 12 órakor Bem egész seregével bevette Szeben.

E hír gyorsan szárnyalt kapott s volt öröme a székkely nemzetnek, és ép a város Sepsz-Szentgyörgy városa lelkesült e hír vételénél leginkább, mivel felkérte Bem apót arra, hogy örömtől kifejezhessék, szerencsésesse személyével. E város nemes keblű női voltak azok, kik virággal fogadták a híres Bem apót.

S-Sztyörgy város derekának, ki nem fejezhét lelkese örömmel fogadta Bem apót a bevonuláskor. A királyok irigylhették volna ezen diadalmenetű ünnepet, méltán is, mert ez egyetlen egy volt nemében s annak is maradand addig, mig csak egy lelkes székkely él e hazában.

Amint e hír, hogy Bem Szeben bevette, Debrecenbe eljutott Kossuth Lajos, mint az akkor alapított érdemrend nagymestere az országgyűlés előt terjesztette s elhatározottat, hogy Bem újabb érdemeinek elismerésül ezen a maga nemében egyetlenleg elsőrendű csillagjelvényvel s altábornagy ranggal díszíttessék föl, mely egyhangulag éljennel fogadtatt s Laky János, debreceni ezüstműves által elkészíttetni határozottat.

A küldötték, mely a kitüntetésekét vitte, 1849. ápril 5 én adta át Szász-Sebenben az ott levő honvéd-zászlóaljnak, a városi tanács, papás és nagyszámú polgárság jelenlétében, haragok zugása mellett.

Az ünnepély nagy volt, noha Bem rendeletére sok előkészült ceremóniák elmaradtak. Boér Antal az országos küldöttség vezetője lelkes beszéddel tüzte fel a nagy harci mellére ezen érdemrendet, mig az okmány átújítója, Német János honvédezedes így szól: „En nem vagyok szónok, do ha az volnék, sem tudnék most beszélni; de könnyes szemekkel adott kifejezést érzetének áltál, hogy lehajolt s Bemnek a csatában nemrég megcsontult kezét megcsókolt, mondván: „Ez az én hazámért vértet.”

„S mi, kik jelen voltunk”, — írja Koszorus költők Petőfi Sándor egy levelében — „mindnyáján sir-tunk, csak sir-tunk.”